

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2022. № 7.

DOI: 10.32702/2307-2105.2022.7.24

УДК: 338

*А. В. Муріна,
 аспірант, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
 ORCID ID: 0000-0001-5815-2072*

ЕВОЛЮЦІЯ ВИМІРЮВАННЯ БІДНОСТІ

*H. Murina,
 Postgraduate student,
 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

THE EVOLUTION OF POVERTY MEASUREMENT

Стаття розглядає еволюцію ставлення до бідності від позитивного для мотивації до праці з XVI століття, до переосмислення і прагнення до зменшення бідності з середини XX століття. Останнє потребувало обґрунтованого визначення і послідовного вимірювання бідності. Однак, всупереч зусиллям міжнародних організацій і академічної спільноти, визначення і вимірювання бідності залишаються проблемними і несуть ризики для політик, направлених на зменшення бідності. Так, порівняння індикаторів сталого розвитку в частині показників бідності Глобального індексу, Європейського індексу і національного моніторингу України не виявили жодного спільного показника. Монетарні показники бідності за рівнем доходів

і витрат все частіше доповнюються вимірюванням депривацій і суб'єктивними самооцінками людей, а дослідження фінансового добробуту пропонують потенціал заміщення досліджень бідності.

The article examines the evolution of attitudes towards poverty from positive to motivate the labour in XVI century, to rethinking and striving to reduce poverty in the middle of XX century. The latter required sound definition and consistent measurement of poverty. However, despite the efforts of international organizations and academia, the definition and the measurement remain problematic and pose risks to poverty reduction policies.

The article compares sustainable development indicators for poverty in the Global index, the European index and the national monitoring of Ukraine and does not reveal any common indicator. The Global index relies on absolute poverty indicators and only for OECD countries applies an additional relative poverty indicator. This inconsistency leads to observations that countries with relatively high income per capita have more poverty challenges than countries with relatively low income per capita. The European index uses a combination of deprivations and relative income poverty and marks even a gloomier picture of poverty challenges among the high-income countries than the Global index. Ukraine's national poverty monitoring repeats the absolute poverty indicators of the Global index but at a different level of the poverty line. Such differences and variety make possible to select indicators and judge about poverty situation in a way that is preferred for political purposes and may not be optimal in terms of citizens wellbeing. On international arena the differences collide between methodological approaches of the World bank representing practices of less developed countries, the OECD representing practices of developed countries and the UN that tries to establish a universal measurement for the global sustainable development goals.

The recent changes show that poverty monetary indicators of income and expenditures are deficient and need to be complemented with measures of deprivation and subjective self-assessments. Also, taking into account the

demarcation problem of any poverty line, there is a strong argument to replace poverty measurement with financial well-being measurement.

Ключові слова: *бідність, добробут, цілі сталого розвитку, соціальна політика, історія економічної теорії.*

Keywords: *poverty, wellbeing, SDG, social policy, history of economics.*

Вступ. Вимірювання бідності, на перший погляд, може здаватися давно вивченим і простим питанням, більш соціальним, ніж економічним. Але на сучасному етапі спостерігаються значні суперечності і неузгодженості в підходах до вимірювання бідності. Особливо значна різниця спостерігається в підходах між країнами з високими та низькими доходами. Перші переважно покладаються на вимірювання відносної бідності, яка є кращим показником для інклюзивного суспільства, тоді як другі переважно керуються вимірюванням абсолютної крайньої бідності відповідно до мінімальних потреб. З точки зору поглядів теорії людського капіталу, вимірювання відносної бідності сприяє оптимізації залучення найціннішого ресурсу. А з точки зору людиноцентричного визначення економіки, такий підхід оптимізує і цілі діяльності економіки. Альтернативний фокус уваги на абсолютній крайній бідності є елементом стагнації в розвитку, ознакою нижчого рівня суспільних потреб, задоволення яких є безумовно критично важливим для виживання, проте не формує необхідних передумов для сталого покращення рівня життя суспільства. Аналогічно скаргам англійських підприємців у ХІХ столітті на втрати конкурентних переваг у порівнянні із заокеанськими американськими підприємствами через фізичну слабкість робочих унаслідок неповноцінності харчування з дитячого віку через бідність, у сучасні часи актуальним стає питання конкурентних переваг інших характеристик людського капіталу унаслідок різниць в системі освіти, охорони здоров'я, соціального капіталу, морально-етичних рамок суспільства також через причини бідності. Діяльність міжнародних організацій, зокрема Світового банку і ООН, була покликана для

узгодження кращих практик вимірювання бідності та забезпечення міжнародної порівнюваності індикаторів бідності. Проте, навіть після півстоліття зусиль, ці завдання залишаються амбітними цілями майбутнього або навіть заслуговують на ґрунтовний перегляд.

Огляд літератури. Для цього дослідження огляд літератури здійснений з допомогою пошукових систем ResearchGate, Elsevier, Web of Science, Електронного каталогу бібліотеки КНЕУ ім. Довнар-Запольського, Google Academy і охопив понад 120 джерел інформації. У міжнародній літературі питанням вивчення феномену бідності та її вимірюванню присвячено багато досліджень, особливо після широкого міжнародного визнання цілей зменшення бідності у XX столітті. Теоретичному осмисленню та дослідженню питань бідності присвячені книги відомих на міжнародному рівні авторів Джоанни Мак і Стюарта Ленслі «Бідна Британія», Амартія Сена «Розвиток як свобода», Джеффри Сакса «Кінець бідності: як ми можемо зробити це протягом нашого життя», Мартіна Равалліона «Економіка бідності: історія, вимірювання та політика» та недавнє видання Матса Лундаля, Даніеля Раухута і Ніламбара Хатта «Бідність в історії економічної думки: від меркантилізму до неокласичної економіки». В Україні ґрунтовною працею є «Бідність населення України: методологія, методика й практика аналізу» Елли Лібанової, а також колективна монографія НАН України «Економічна ефективність vs соціальна справедливість: пріоритети розвитку України на етапі подолання кризи» й дослідження Центру Разумкова «Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ». Оскільки пошук універсально узгодженого підходу до вимірювання бідності вже триває півстоліття, ці питання є об'єктом наукового дослідження та дискусії. Перший блок дискусій стосується вибору оптимального показника бідності, який би враховував нерівності серед бідних, та спроб побудувати «ідеальний» індекс, що задовольняв би усі бажані математичні властивості [1–3]. Другий блок дискусій досліджує можливості для вдосконалення лінії бідності з точки зору важливості вимірювання абсолютної і відносної бідності [4–7]. Третім блоком приділяється увага

критичному огляду і пропозиціям з удосконалення підходів до вимірювання бідності, які застосовує Світовий Банк [8–13]. Відносно новим напрямком є четвертий блок пошуку підходів у вимірюванні бідності з врахуванням суб'єктивної самооцінки [14–16]. В Україні питання вимірювання і зменшення бідності також досліджувалися в наукових роботах Назара Холода, Олени Чубучної, Анни Реут, Олени Фтомової.

Додатково, окремі країни, міжнародні організації та об'єднанням (Світовий банк, ООН, ОЕСР, ЄС) ведуть дослідження питань бідності та регулярно публікують документи з оцінками бідності та методологічними настановами з вимірювання [17–26]. Важливим внеском для міжнародної співпраці з питань вимірювання бідності стала доповідь Державної Служби Статистики України (ДССУ) [27], яка разом із доповіддю Євростату (Eurostat) вмотивували створення спеціальної робочої групи з вивчення проблемних питань та розробки нових рекомендацій з вимірювання бідності на рівні ООН [23].

Постановка завдання полягає в дослідженні еволюції підходів до вимірювання бідності з урахуванням змін у поглядах на феномен бідності.

Результат дослідження. Вимірювання бідності має відносно коротку історію в порівнянні з історією вивчення інших суспільних питань. Направленість інтелектуальних зусиль на вимірювання з'явилася після визнання важливості питання та прояву мотивації до зменшення бідності. А такий консенсус з'явився серед науковців, політичних діячів та міжнародних організацій відносно недавно – лише у другій половині XX столітті. Цьому консенсусу передували лише окремі думки про небажаність бідності на території сучасного Китаю, Індії та Великої Британії, які втім не знаходили широкого розповсюдження й підтримки. Аналіз зміни поглядів економічної теорії на питання бідності в книзі Мартіна Равальйона «Економіка бідності: історія, вимірювання та політика» [28, с.11–130] дозволяє виділити чотири етапи (Таблиця 1).

Таблиця 1. Етапи сприйняття бідності в економічній теорії

Назва етапу (ставлення)	Характеристика
1. Нейтральний VI до н.е.-XV ст.	Ранній етап економічної думки, недостатня увага до питань бідності із прийняттям бідності та нерівності серед людей як норми.
2. Позитивний XVI-XVIII ст.	Перші економічні школи приділили увагу питанню бідності та обґрунтували необхідність і позитивний вплив бідності на економічне зростання через створення мотивацій до праці
3. Переосмислення XIX-сер.XX ст.	Етап наукового прогресу, конкуренції думок та критичного переосмислення й заперечення позитивного впливу бідності на економічний ріст. Розвиток соціології сприяє практикам вимірювання бідності.
4. Негативний сер.XX-XXI ст.	Формування одностайності в негативному сприйнятті бідності, посилення гуманних цінностей в економічній теорії та визнання пріоритетів зменшення бідності на міжнародному рівні.

Примітка: складено автором на основі [28, с.11–130]

Перший етап відноситься до раннього періоду економічної думки, протягом якого домінувала нормативна згода з феноменом бідності. Питання бідності та нерівності особливо не привертало увагу античних філософів Греції. На думку Аристотеля (III ст. до н.е.), нерівність серед людей в такій формі, як рабство, була прийнятною нормою. Така позиція не викликала заперечень в інших мислителів того періоду. Лише в текстах у Конфуція (V ст. до н.е., Китай) присутнє засудження бідності з причин гуманних цінностей, а також в анти-кризових рекомендаціях Каутілья (III ст. до н.е., Індія) були ознаки політики зайнятості бідняків, проте вони мали на меті збереження політичної сталості, а не зменшення бідності як такої.

Другий етап представлений першими економічними школами, які вивчали питання бідності та просували судження про корисність бідності та оплати праці на мінімально необхідному рівні прожиткових потреб. Так, теорії меркантилістів і класичної економічної школи вбачали бажаність бідності для забезпечення потреб сільського господарства та промисловості у вмотивованій робочій силі. Обидві школи відстоювали точку зору мінімальної оплати праці, хоча й виходили у своєму обґрунтуванні з протилежних положень про криву пропозиції праці. Меркантилісти вважали цю криву спадаючою, оскільки

більша оплата спокусить працівників до заміщення праці на відпочинок. Класична школа, навпаки, вважала криву пропозиції праці зростаючою, однак більша оплата праці призводитиме до кращого рівня життя, кращих можливостей для дітонародження й виживання, що з часом призводитиме до надлишкової пропозиції праці й врешті-решт поверне оплату праці на попередній нижчий рівень. Економісти того періоду могли бути схильними до відстоювання інтересів власників землі та капіталу, оскільки самі переважно були представниками цих суспільних груп, а наукова думка не була інклюзивною через обмеження доступу до освіти. У цей же період трактат «На допомогу бідним» філософа і гуманіста Хуана Луїса Вівеса¹ (1492-1540) з першими ідеями соціальної політики та виходу з проблеми міської бідності, хоч і був відомий широким колам в Європі, але в державній політиці знайшов системне застосування лише в Англії.

Третій етап характеризується конкуренцією економічних ідей та пошуком збалансованої суспільної позиції. На цьому етапі починає формуватися та розповсюджуватися критичний погляд на бідність, розробляються перші методи вимірювання та розвиваються політики зменшення бідності. Також на цьому етапі започатковується пошук причин бідності, формулювання та тестування гіпотез «бідний, бо лінивий» чи «бідний, бо такі обставини».

Четвертий етап є сучасним етапом з визнанням гуманних цінностей і розповсюдження людиноцентричного погляду на економіку. На цьому етапі як окремі держави, так і міжнародні організації декларують відданість політикам зменшення бідності, розвиваються та порівнюються різні підходи до вимірювання бідності, а інтенсивність суперечок щодо методів вимірювання бідності не поступається суперечкам щодо кращих політик досягнення цілей зменшення бідності. Ключову роль на міжнародній арені в питаннях вимірювання та зменшення бідності відіграють Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для економічно розвинених країн,

¹ Рекомендації стосовно зменшення міської бідності Вівес розробив на замовлення бельгійського міста Брюгге та оприлюднив у 1526 році. Ключовим елементом рекомендацій є впровадження виплат матеріальної допомоги.

Світовий Банк (СБ) для економічно менш розвинених країн, Організація Об'єднаних Націй (ООН) для найширшої міжнародної співпраці.

Перший приклад застосування державних політик зменшення бідності задокументовано на території Великої Британії в першій половині XVI століття. Одною з причин для цього стало бажання захисту майна від грабіжників після судового виправдання необхідністю порятунку від голодної смерті для грабіжника та його родині. Суд постановив пріоритетність права на життя над правом приватної власності². Такий прецедент розглядався як заохочення до подальших нападів на майно для дійсного чи вдаваного порятунку від голоду. Тож з урахуванням рекомендацій трактату Вівеса та з метою убезпечення від «голодних» нападів, було запроваджено місцевий податок на майно, з якого виплачувалася допомога незаможним³. Ця допомога оцінювалася в еквіваленті вартості трьох хлібин на тиждень з коригуванням на членів родини [28, с.33] та унеможливлювала подальші виправдання грабунку заради порятунку від голоду. З тих пір причини бідності та її вимірювання стали актуальним питанням британського суспільства, оскільки воно впливало на суспільний перерозподіл, а перші оцінки бідності формувалися на основі даних про обсяги такого перерозподілу. Досвід Великої Британії залишався довгий час без послідовників в інших країнах, тоді як в самій Британії доцільність ролі держави в цьому перерозподілі активно обговорювалася та підтверджувалася, а альтернативні підходи до перерозподілу через благодійні пожертви церкві, що діяли в континентальній Європі, визнавалися менш ефективними через необов'язковість участі (проблема безбілетника) та через нерівномірний і несправедливий розподіл [28, с.59–60].

За великим рахунком, увага до питань бідності залежала від суспільного ладу, самоусвідомлення та рівня задоволеності базових прав і свобод людей у

² Значний вплив на суспільну думку і судову практику мав представник раннього гуманізму Томас Мор (1478-1535) – англійський письменник, державний діяч, лорд-канцлер 1529-1532, автор суспільно-політичного трактату «Утопія».

³ Перший закон про бідних був запроваджений за правління Генріха VIII в 1536 (через 10 років після публікації трактату Вівеса), умови оподаткування для фінансування виплат бідним були впроваджені в оновленні в 1572, а цілісності і гуманних цілей закон набув у версії від 1601 в останні роки правління Єлизавети I.

суспільстві. В міру охоплення писемністю й освітою все більших прошарків суспільства, увага до проблеми бідності, нерівності прав і свобод зростала. У XVIII столітті Велика Британія була лідером індустріального розвитку, який визначав і зміни в суспільстві. Саме там, за збереженими свідченнями, вперше було винайдено та застосовано методику вимірювання бідності за допомогою розрахунку лінії бідності. Відповідно до дослідження Алана Гіллі [29], потреба в певному критерії бідності була закладена в закон про початкову обов'язкову освіту від 1870 року, який передбачав звільнення від плати за освіту для бідних сімей⁴. В 1887 Чарльз Бут (Charles Booth) імовірно запозичив параметри критеріїв бідності в Ради шкіл Лондона на рівні 18-21 шилінга на тиждень для родини з 4-5 членів, і застосував до своїх опитувань і розрахунку кількості бідних мешканців Лондона. А його послідовник Сібом Раунтрі (Seebohm Rowntree) реалізував у 1899 році дослідження рівня бідності міста Йорк, увівши обґрунтування терміну та методику розрахунку лінії бідності. І хоч ці ранні дослідження не були надійними й точними за сучасними мірками, вони стали успішними в залученні суспільної уваги та публічної дискусії, а також у започаткуванні соціології та економічної теорії питань бідності.

У подальшому, протягом першої половини XX століття, дослідження бідності мали несистемний характер, залежали від політичного та суспільного запиту в кожній країні, відрізнялися суттєво в підходах до збору інформації, у виборі показників бідності, у методах їх розрахунків і навіть у визначеннях феномену бідності. У результаті порівнянності між країнами стала проблемною. Найбільш суттєвими різницями в національних практиках, які виникли й досі ще зберігаються, є наступні:

- абсолютна бідність відповідно до фіксованого мінімального набору споживання та стандарту життя, чи відносна бідність, рівень якої залежить від середнього рівня в суспільстві (наприклад, 50% від середньої)⁵,

⁴ Пізніше інший закон про початкову освіту від 1891 запровадив звільнення від плати за базову початкову освіти для всіх сімей, повністю запровадивши державне забезпечення

⁵ Теоретичні основи відносної бідності полягають в прагненні до соціальної інклюзії і посиляються на аргумент Адама Сміта, що працездатність передбачає серед іншого полотняну сорочку відповідно до середніх норм якості життя в ті часи [28, с.386].

- підходи до розрахунку лінії абсолютної бідності на основі потреб калорійності харчування, нормативно встановленого прожиткового набору, чи узагальнених суб'єктивних оцінок,

- вимірювання на рівні домогосподарства чи окремої людини,

- вимірювання на основі монетарних показників доходів або витрат на споживання чи немонетарних індикаторів якості життя, таких, як кількість депривацій (позбавлень) базових потреб,

- для вимірювання на основі монетарних показників, різниці виникатимуть стосовно як врахування, так і методів оцінок для (1) витрат на послуги державного забезпечення освіти та охорони здоров'я, (2) оцінок неявних витрат на оренду житла для випадків житла у власності, (3) оцінок коефіцієнтів еквівалентності дорослій людині та (4) коефіцієнтів економії від розміру сім'ї.

Різниці у вимірюванні бідності формувалися на фоні переосмислення економічної теорії з урахуванням гуманних цінностей, розвитку теорії людського капіталу, становлення засад прав і свобод людини, регулярних досліджень ООН про розвиток людського потенціалу (Human Development Report). Це переосмислення добре узагальнюються у твердженні Нобелівського лауреата Амартія Сена про те, що основною ідеєю розвитку має бути «просування багатства людського життя, а не багатства економіки, в якій живуть люди і яка є лише частиною людського життя» [30].

Узагальнення та уніфікацію практик вимірювання бідності розпочав Світовий банк у 1973 році після декларації цілі діяльності - зменшення бідності у світі⁶. Втім перша комплексна оцінка глобальної бідності стосувалася лише економічно менш розвинених країн⁷ і з'явилася лише у 1990 у «Звіті про світовий розвиток 1990: бідність» [31]. А перший посібник з вимірювання бідності Світовий банк видав лише у 2005 році [24], після чого регулярно

⁶ Президент Світового банку Роберт Макнамара вперше задекларував зміни в пріоритетах діяльності організації у виступі на річних зборах у 1973 році. До цього основою метою діяльності Світового банку було сприяння відбудові Європи після Другої світової війни.

⁷ За визначеннями Світового банку це група країн з середнім і низьким рівнем валового національного продукту на людину: станом на 1988 оцінки низького рівня були менше \$545, а середнього від \$545 до \$6000.

оновлював і доповнював. У результаті, під впливом співпраці зі Світовим банком, переважна більшість економічно менш розвинених країн вимірювала бідність на основі підходу абсолютної монетарної міри - за обсягами витрат на споживання за шаблонами комплексних опитувань домогосподарств. У цей час економічно розвинені країни переважно застосовували вимірювання відносної монетарної міри бідності за обсягами доходів та немонетарної міри за кількістю депривацій. Важливим винятком цього розподілу залишається США, де з 1965 року зберігається незмінність підходів до вимірювання абсолютної монетарної бідності за рівнем доходів⁸.

Підходи Світового банку до вимірювання бідності ґрунтувалися на тому, що абсолютна бідність є найбільш неприйнятною, і її зменшення має пріоритет. А вимірювання на основі витрат на споживання, а не доходів, обумовлене викликами тіньової економіки та присутності елементів натурального господарства. Проте, підходи Світового банку не мали повної підтримки як серед науковців, так і серед практиків, та критично оцінювалися за обмеженість для широкого міжнародного порівняння; повного ігнорування відносної бідності та бідності на основі самооцінок; за недостатню увагу до немонетарних індикаторів депривацій базових потреб; за просування складної та дорогої в реалізації методики опитувань і вимірювання; за непрозорість коригувань національних даних та залежність від оціночних параметрів, які кумулятивно зменшували надійність кінцевого розрахунку показників бідності. Прикладами такої обґрунтованої критики є статті Томаса Погге і Санджая Редді [12], Санджая Редді та Рахуля Лахоті [13], Ангуса Дітона [14] та рекомендації Комісії з вимірювання бідності на чолі з Ентоні Аткінсоном [32].

Паралельно до зусиль Світового банку, розробку та публікацію методик вимірювання бідності розпочали центри міжнародної співпраці на базі ОЕСР для уніфікації підходів економічно розвинених країн та центри досліджень на базі ООН з амбітними цілями для найбільш широкої міжнародної узгодженості

⁸ Абсолютна лінія бідності США була оцінена Моллі Оршанкі на основі вартості набору харчування відповідно до норми калорійності, помноженої на коефіцієнт 3, який відображав середню частку витрат на харчування в той період [24].

методик. Додатковою мотивацією для співпраці на базі ООН стала необхідність визначення та вимірювання показників соціального розвитку відповідно до затвердженої Копенгагенської декларації в 1995, Цілей розвитку тисячоліття на період 2000-2015 і Цілей сталого розвитку на період 2016-2030⁹. Так, три регіональні комісії ООН з питань економічного розвитку та статистики Латинської Америки (UNECLAC¹⁰), Африки (UN ECA¹¹) та Європи (UN ECE¹²) активно працювали над питаннями розробки та узгодження підходу до вимірювання бідності для всіх країн-членів. Причому, Україна зробила важливий внесок у роботу Європейської комісії UN ECE доповіддю ДССУ з порівняннями перетинів бідних, ідентифікованих за різними підходами: абсолютної бідності, відносної бідності та депривацій [27, с.7]. Ця доповідь стала сильним аргументом проти поглядів достатності та надійності лише однієї міри бідності, а також аргументом на користь важливості вивчення взаємозв'язків і застосування кількох підходів до вимірювання бідності одночасно. Зміст доповідей ДССУ та Євростату надихнули на проведення серії додаткових семінарів та створення спеціальної робочої групи, яка протягом 2015-2016 працювала над проблемними питаннями й випустила посібник рекомендацій з вимірювання бідності [23, с.1].

На етапі розробки на рівні ООН Цілей сталого розвитку (ЦСР) на 2016-2030 відбулася чергова спроба теоретичного наближення поглядів і методологічних підходів з вимірювання бідності. Тривав складний діалог і пошук оптимальної комбінації підходів для того, щоб і забезпечити міжнародну уніфікацію, і задовільнити потреби національних урядів. Але, на жаль, порівняння індикаторів досягнення першої Цілі сталого розвитку «Подолання бідності» за 2020-2021 відповідно до Глобального індексу ЦСР, Європейського індексу ЦСР та моніторингу ЦСР України вказує на збереження значних

⁹ На рівні ООН комплексні цілі розвитку затверджувалися вже двічі: (1) 8 Цілей розвитку тисячоліття підтримали 191 країни; (2) 17 Цілей сталого розвитку підтримали 193 країни.

¹⁰ Передумовою стали результати роботи Експертної групи Ріо, заснованої національними статистичними органами в 1997 року [21].

¹¹ Ранні звіти комісії датуються 1982, а зміст рекомендацій значно повторює підходи Світового банку.

¹² Вперше комісія винесла питання вимірювання бідності для детального вивчення в 2007 році.

розбіжностей. Так, жоден з індикаторів у трьох індексах не збігається. Глобальний індекс для всіх країн застосовує два індикатори абсолютної крайньої бідності за витратами споживання і лише для країн ОЕСР третій індикатор - відносної бідності за доходами. За даними Глобального індексу ЦСР¹³, Україна досягла цілей подолання бідності, тоді як виклики зберігаються в подоланні бідності в Німеччині, Великій Британії, Іспанії, Італії, Румунії, Греції, Литві, Естонії, Канаді, і високі виклики є в Латвії, США, Угорщини. Європейський індекс орієнтується на відносну бідність за доходами в комбінації із деприваціями та розширює список європейських країн з викликами в подоланні бідності, додаючи Швецію, Ірландію, Швейцарію, Словаччину, Хорватію, Болгарію. Водночас, індикатори України не містять ні відносного вимірювання бідності за доходами, ні вимірювання за деприваціями, а сконцентровані на абсолютній бідності за витратами споживання, проте на інших граничних значеннях, ніж Глобальний індекс ЦСР (Таблиця 2).

Можливими причинами такої стійкої неузгодженості у вимірюванні бідності є розбіжності у визначенні терміну бідності, а також обмеженість у статистичних даних. Так, перший звіт Світового банку з оцінками бідності фокусувався на крайній бідності та застосовував відповідне визначення бідності як «неспроможність досягти мінімального рівня життя» [31, с.26]. Проте у мінімального рівня є складнощі ідентифікації. Що є мінімальним і як забезпечити порівнюваність мінімального рівня для суспільств різного розвитку? А перший посібник Світового банку з вимірювання бідності надав три варіанти визначення бідності, взявши перший за основу для монетарної бідності [24, с.9]: (1) «сильно виражене позбавлення добробуту», де добробут в першу чергу означає достатню забезпеченість товарами; (2) неспроможність задовільнити певний вид споживчих потреб (житлових, харчування, охорони здоров'я тощо)¹⁴; (3) нездатність функціонувати в суспільстві¹⁵. Останній

¹³ Інтерактивна карта представлена за посиланням <https://dashboards.sdindex.org/map/goals/SDG1>

¹⁴ Таке визначення найближче відповідає вимірюванню бідності за деприваціями.

¹⁵ Підхід з увагою на повноцінність функціонування в суспільстві є основою звітів про моніторинг розвитку людського потенціалу.

варіант визначення є найширшим поглядом на бідність, який обґрунтував Амартія Сен. Оновлена методика Світового банку 2014 року сформулювала уточнення першому варіанту визначення, розширивши інтерпретацію добробуту як такого, що вимірюється «наявністю доходів, здоров'я, харчування, освіти, майна, житла та певних прав у суспільстві, таких як свобода слова... відсутністю можливостей, безсиллям та вразливостями» [25, с.6].

Таблиця 2. Композиція індикаторів для моніторингу досягнення Цілі сталого розвитку №1 - Подолання бідності (ЦСР-1)

Глобальний індекс (2021)	Європейський Індекс (2021)	Індикатори України (2020)
% населення 1. з витратами нижче \$1.9 ^[1] в день 2. з витратами нижче \$3.2 ^[1] в день 3. (лише для країн ОЕСР) з наявними доходами <50% медіани	% населення 1. багатофакторної бідності: 1.1. під ризиком бідності або соціального виключення ^[2] 1.2. з наявними доходами <60% медіани 1.3. із значними деприваціями (>4 з 9 ^[3]) 1.4. у домогосподарствах з рівнем зайнятості <20% потенційного часу 1.5. працевлаштованих з наявними доходами <60% медіани 2. за індикаторами базових потреб: 2.1. із поганими житловими умовами (протікає дах, сирі стіни чи фундамент) 2.2. із заявленою незадоволеною потребою в медичній допомозі (ЦСР3) 2.3. без базових санітарних умов (ванна, душ, туалет) (ЦСР6) 2.4. без належного опалення (ЦСР7) 2.5. з перенаселеними ^[4] житловими умовами (ЦСР11)	1.1. % населення з витратами нижче прожиткового мінімуму 1.2. % населення з витратами нижче \$5.5 ^[1] в день 2.1. % бідних, які охоплені держ. соц. підтримкою 3.1. Співвідношення домогосподарств з дітьми та домогосподарств без дітей 3.2. Частка витрат на харчування в сукупних витратах домогосподарств

[1] Лінії бідності для кожної країни обраховується за обмінними курсами на основі паритету купівельної спроможності (ПКС), а граничні значення відповідають оцінкам Світового банку¹⁶.

[2] Багатофакторний індикатор, який передбачає включення в групу ризику, якщо спостерігається відповідність щонайменше одному з трьох індикаторів 1.2, 1.3 чи 1.4.

[3] Цими деприваціями є неможливість через брак матеріальної спроможності (1) сплачувати оренду житла, іпотечний кредит, комунальні послуги, (2) достатнього опалення житла, (3) сплачувати несподівані витрати, (4) їсти м'ясо, рибу або білковий еквівалент щонайменше через день, (5) щорічного тижневого відпочинку поза дому, (6) власного автотранспорту, (7) пральної машинки, (8) кольорового телевізора, (9) телефону.

[4] Перенаселенні житлові умови вважаються такими, якщо порушуються наступні відповідності: (1) одна загальна кімната; (2) кімната для пари; (3) кімната на кожну іншу особу 18+; (4) кімната на двох осіб однієї статі 12-17 років; (5) кімната на кожну іншу особу 12-17 років; (6) кімната на двох дітей віком до 12 років.

Примітка: складено автором на основі [33–36]

¹⁶ Оцінки Світового банку є розрахунковими середніми значеннями національних ліній бідності для вибірки країн з певним рівнем доходів: \$1,9 для країн з низькими доходами, \$3,2 для країн з нижчим рівнем середніх доходів, \$5,5 для країн з вищим рівнем середніх доходів, \$21,7 для країн з високими доходами [40, с.22]. Україна класифікується до групи країн з нижчим рівнем середніх доходів.

Таким чином, у визначенні Світового банку була визнана багатофакторність бідності та відбулося наближення до широкої інтерпретації третього варіанту, але вимірювання залишилося з фокусом на монетарну абсолютну крайню бідність¹⁷ з вибірковими випадками доповнень немонетарними індикаторами бідності. Водночас, звіт ООН з красномовною назвою «Бідність вимірювання бідності» одразу обрав широку інтерпретацію визначення як «позбавлення можливості жити як вільна й гідна людина з повним потенціалом для досягнення бажаних цілей у житті» [37, с.8]. В контексті проблемних питань визначення бідності спільна доповідь ДССУ і Євростату справедливо вказує на роль політичного впливу у створенні різниць у визначенні відповідно до політичних пріоритетів та суспільного вибору щодо глибини соціальної політики й державного втручання в перерозподіл доходів [38, с.1].

Висновки. На сучасному етапі досліджень бідності, спостерігаємо суперечливість і пробуксовування в розвитку, бо всупереч титанічних зусиль десятиліть досі відсутнє консенсусне визначення того, що є бідністю, а домінуюча практика нав'язує нормативність на людський вибір, як жити. Під нормативністю мається на увазі експертне рішення про те, де проходить лінія бідності, про демаркацію на бідних і небідних, яке не враховує думку самих людей про їхні оцінки свого матеріального стану. А емпіричні дослідження суспільної думки про критерії бідності, такі як дослідження Джоанни Мак і Стюарта Ленслі¹⁸ [39], є вкрай рідкими прикладами. Бідність за всіма визначеннями має одну спільну ознаку незадоволеності якістю життя і добробутом. Однак домінуючі підходи до вимірювання бідності фокусуються

¹⁷ Оцінки лінії бідності Світового банку \$1,9 і \$3,2, які застосовані у Глобальному індексі сталого розвитку, є розрахунковим результатом арифметичної середньої національних ліній бідності для найбідніших країн.

¹⁸ Це дослідження бідності у Великій Британії в 1985 році було успішне в досягненні щонайменше трьох цілей. Воно разом з документальним теле серіалом привернуло публічну увагу до проблеми бідності у Великій Британії і вчергове проілюструвало, що стан бідності є результатом не тільки і не скільки внутрішніх характеристик людини, але також зовнішніх обставин. Другою ціллю стало обґрунтування підходу відносної бідності та важливості соціальної інклюзії. В результаті переважна більшість країн з розвиненими демократіями (крім США) заснували національні підходи до вимірювання бідності на основі відносної бідності. Третьою ціллю дослідження стало ілюстрація вимірювання бідності на основі депривацій. При цьому, важливість депривацій визначалася самими учасниками опитування із підтвердженням готовності до збільшення ставки оподаткування доходів для перерозподілу на користь бідних.

на думку експерта, а не самої людини про незадоволеність матеріальними та іншими умовами життя. При цьому, відкритим питанням є реалістичність очікування щодо існування певного чіткого рівня демаркації стану бідності і небідності для всього суспільства. Поточні нормативні підходи вимірювання бідності ігнорують і порушують права людини на свободу вибору як жити, скільки споживати, скільки працювати. Наприклад, це стосуватиметься оціночних суджень про життя монаха чи вільного художника, які обрали аскетичний спосіб життя з низькими витратами.

Можливим виходом з цієї ситуації є поворот до досліджень якості життя і вивчення депривацій за об'єктивними індикаторами у поєднанні із суб'єктивними самооцінками власного матеріального стану, який дозволяє або не дозволяє жити відповідно до обраних цінностей. За таких підходів дослідження фінансового добробуту можуть розглядатися в якості альтернативи вимірюванню бідності.

Література

1. Sen, A. (1976), "Poverty: An Ordinal Approach to Measurement", *Econometrica*, vol. 44, pp. 219-231, available at: <https://www.jstor.org/stable/1912718>
2. Zheng, B. (1997), "Aggregate Poverty Measures", *Journal of Economic Surveys*, vol. 11 no. 2, pp. 123–162, available at: <https://doi.org/10.1111/1467-6419.00028>
3. Zheng, B. (1994), "Can a Poverty Index be Both Relative and Absolute?", *Econometrica*, vol. 62, no. 6, pp. 1453–1458, available at: <https://doi.org/10.2307/2951756>
4. Chen, S. and Ravallion, M. (2013), "More Relatively-Poor People in a Less Absolutely-Poor World", *Review of Income and Wealth*, vol. 59, no. 1, pp. 1–28, available at: <https://doi.org/10.1111/j.1475-4991.2012.00520.x>
5. Decerf, B. (2021), "Combining absolute and relative poverty: Income poverty measurement with two poverty lines", *Social Choice and Welfare*, vol. 56, no. 2, pp. 325–362, available at: <http://www.ecineq.org/milano/WP/ECINEQ2020-548.pdf>
6. Foster, J. E. (1998), "Absolute versus Relative Poverty", *The American Economic Review*, vol. 88, no. 2, pp. 335–341, available at: <http://www.jstor.org/stable/116944>
7. Duclos, J. and Grégoire, P. (2002), "Absolute and Relative Deprivation and the Measurement of Poverty", *Review of Income and Wealth*, vol. 48, no. 4, pp. 471–492, available at: <https://doi.org/10.1111/1475-4991.00064>
8. Reddy, S. and Lahoti, R. (2015), "1.90 Per Day: What Does it Say?", *SSRN Electronic Journal*, available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2685096>

9. Pogge, T. and Reddy, S. (2005), "How Not to Count the Poor. Debates on the Measurement of Global Poverty", *SSRN Electronic Journal*, available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.893159>
10. Ferreira, F. H. G., Chen, S., Dabalen, A., Dikhanov, Y., Hamadeh, N., Jolliffe, D., Narayan, A., Prydz, E. B., Revenga, A., Sangraula, P., Serajuddin, U. and Yoshida, N. (2016), "A global count of the extreme poor in 2012: data issues, methodology and initial results", *The Journal of Economic Inequality*, vol. 14, no. 2, pp. 141–172, available at: <https://doi.org/10.1007/s10888-016-9326-6>
11. Deaton, A. (2005), "Measuring Poverty in a Growing World (or Measuring Growth in a Poor World)", *Review of Economics and Statistics*, vol. 87, no.1, pp. 1–19, available at: <https://doi.org/10.1162/0034653053327612>
12. Lanjouw, P. and Ravallion, M. (1995), "Poverty and Household Size", *The Economic Journal*, vol. 105, no. 433, pp. 1415–1434, available at: <https://doi.org/10.2307/2235108>
13. Allen, R. C. (2017), "Absolute Poverty: When Necessity Displaces Desire", *American Economic Review*, vol. 107, no. 12, pp. 3690–3721, available at: <https://doi.org/10.1257/aer.20161080>
14. Deaton, A. (2010), "Price Indexes, Inequality, and the Measurement of World Poverty", *American Economic Review*, vol. 100, no. 1, pp. 5–34, available at: <https://doi.org/10.1257/aer.100.1.5>
15. Goedhart, T., Halberstadt, V., Kapteyn, A. and Praag, B. (1977), "The Poverty Line: Concept and Measurement", *The Journal of Human Resources*, vol. 12, no. 4, pp. 503–520, available at: <https://doi.org/10.2307/145372>
16. Praag, B., Frijters, P. and Ferrer-i-Carbonell, A. (2003), "The anatomy of subjective well-being", *Journal of Economic Behavior & Organization*, vol. 51, no. 1, pp. 29–49, available at: [https://doi.org/10.1016/s0167-2681\(02\)00140-3](https://doi.org/10.1016/s0167-2681(02)00140-3)

17. Buhmann, B., Rainwater, L., Schmaus, G. and Smeeding, T. (1988), “Equivalence Scales, Well-Being, Inequality and Poverty: Sensitivity Estimates Across Ten Countries Using the LIS Database”, *Review of income and wealth*, vol.34, no.2, pp. 115-142, available at: <http://www.roiw.org/1988/115.pdf>

18. World Bank Institute (2005), “Introduction to poverty analysis”, available at: <https://numerons.files.wordpress.com/2012/04/5poverty-manual-wb.pdf>

19. World bank (2014), “Introduction to poverty analysis”, available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/775871468331250546/Introduction-to-poverty-analysis>

20. WB, UNDP, and UNICEF (2021), “A Roadmap for Countries Measuring Multidimensional Poverty”, available at: <https://doi.org/10.1596/35808>

21. United Nations Statistics Division (2005), “Handbook on poverty statistics: concepts, methods and policy use”, available at: <https://unstats.un.org/unsd/methods/poverty/chapters.htm>

22. Expert Group on Poverty Statistics, Rio Group (2006), “Compendium of best practices in poverty measurement”, available at: <http://hdl.handle.net/11362/46563>

23. United Nations Economic Commission for Europe (2011). “Canberra Group Handbook on Household Income Statistics”, available at: https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/groups/cgh/Canbera_Handbook_2011_WE_B.pdf

24. United Nations Economic Commission for Europe (2017), “Guide on Poverty Measurement”, available at: https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/statmanuals/files/UNECE_Guide_on_Poverty_Measurement.pdf

25. OECD (2013), “The OECD approach to measure and monitor income poverty across countries”, available at: https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.15/2013/WP_17_OECD_D_En.pdf

26. Social Protection Committee (2015), *Portfolio of EU social indicators for the monitoring of progress towards the EU objectives for social protection and social inclusion*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, available at: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en>

27. Osipova, I. and Plisko, K. (2013), “Poverty Measurement in Ukraine: Criteria, Challenges and Prospects”, *Conference of European Statisticians*, United Nations Economic Commission for Europe, Geneva, Switzerland, 22.11.2013, available at: https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.15/2013/WP_12_Ukraine_D_En.pdf

28. Ravallion, M. (2016), *The Economics of Poverty: History, Measurement, and Policy*, Oxford University Press, New York, USA, available at: <https://doi.org/10.1016/j.sosci.2018.03.005>

29. Gillie, A. (1996), "The origin of Poverty line", *Economic History Review*, vol. 49, no. 4, pp. 715–730, available at: <https://doi.org/https://doi.org/10.2307/2597970>

30. Sen, A. (2004), “Amartya Sen: A More Human Theory of Development”, *Asia Society* [Interview], available at: <https://asiasociety.org/amartya-sen-more-human-theory-development>

31. World Bank (1990), *World Development Report 1990: Poverty*, Oxford University Press, available at: <https://doi.org/10.1086/452022>

32. World Bank (2017), *Monitoring Global Poverty: Report of the Commission on Global Poverty*. World Bank Publications, Washington, DC, USA, available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25141>

33. Eurostat (2021), *Sustainable development in the European Union Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context*, Publications Office of the European Union, available at: <https://doi.org/10.2785/195273>

34. Sachs, J. D., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. and Woelm, F. (2021), *Sustainable Development Report 2021. The Decade of Action for the Sustainable Development Goals*, Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom, available at: <https://doi.org/10.1017/9781009106559>

35. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (2017), “Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь 2017”, URL: <https://doi.org/10.15407/pge2020.04.014>

36. Державна служба статистики України (2020), “Цілі сталого розвитку: Україна - 2020. Моніторинговий звіт”, URL: http://www.ukrstat.gov.ua/csr_present/ukr/st_rozv/publ/SDGs%20Ukraine%202020%20Monitoring_12.2020ukr.pdf

37. United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2010), *The poverty of poverty measurement*, available at: <https://doi.org/10.18356/a1fda3f6-en>

38. SSSU and Eurostat (2012), “In-depth review of poverty statistics”, *Conference of European Statisticians*, United Nations Economic Commission for Europe, Geneva, Switzerland, 05.11.2012, available at: <https://unece.org/DAM/stats/documents/ece/ces/bur/2012/november/4.pdf>

39. Mack, J. and Lansley, S. (1985), *Poor Britain*, George Allen & Unwin, London, United Kingdom, available at: <https://doi.org/10.1215/03616878-11-2-345>

40. Jolliffe, D. and Prydz, E. B. (2016), "Estimating international poverty lines from comparable national thresholds", *The Journal of Economic Inequality*, vol. 14, no. 2, pp. 185–198, available at: <https://doi.org/10.1007/s10888-016-9327-5>

References

1. Sen, A. (1976), "Poverty: An Ordinal Approach to Measurement", *Econometrica*, vol. 44, pp. 219-231, available at: <https://www.jstor.org/stable/1912718>, (Accessed 15.01.2022)
2. Zheng, B. (1997), "Aggregate Poverty Measures", *Journal of Economic Surveys*, vol. 11, no. 2, pp. 123–162. <https://doi.org/10.1111/1467-6419.00028>.
3. Zheng, B. (1994), "Can a Poverty Index be Both Relative and Absolute?", *Econometrica*, vol. 62, no. 6, pp. 1453–1458. <https://doi.org/10.2307/2951756>.
4. Chen, S. and Ravallion, M. (2013), "More Relatively-Poor People in a Less Absolutely-Poor World", *Review of Income and Wealth*, vol. 59, no. 1, pp. 1–28. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4991.2012.00520.x>.
5. Decerf, B. (2021), "Combining absolute and relative poverty: Income poverty measurement with two poverty lines", *Social Choice and Welfare*, vol. 56, no. 2, pp. 325–362, available at: <http://www.ecineq.org/milano/WP/ECINEQ2020-548.pdf>, (Accessed 15.01.2022)
6. Foster, J. E. (1998), "Absolute versus Relative Poverty", *The American Economic Review*, vol. 88, no. 2, pp. 335–341, available at: <http://www.jstor.org/stable/116944>, (Accessed 15.01.2022)
7. Duclos, J. and Grégoire, P. (2002), "Absolute and Relative Deprivation and the Measurement of Poverty", *Review of Income and Wealth*, vol. 48, no. 4, pp. 471–492. <https://doi.org/10.1111/1475-4991.00064>.
8. Reddy, S. and Lahoti, R. (2015), "1.90 Per Day: What Does it Say?", *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2685096>.

9. Pogge, T. and Reddy, S. (2005), "How Not to Count the Poor. Debates on the Measurement of Global Poverty", *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.893159>.
10. Ferreira, F. H. G., Chen, S., Dabalen, A., Dikhanov, Y., Hamadeh, N., Jolliffe, D., Narayan, A., Prydz, E. B., Revenga, A., Sangraula, P., Serajuddin, U. and Yoshida, N. (2016), "A global count of the extreme poor in 2012: data issues, methodology and initial results", *The Journal of Economic Inequality*, vol. 14, no. 2, pp. 141–172. <https://doi.org/10.1007/s10888-016-9326-6>.
11. Deaton, A. (2005), "Measuring Poverty in a Growing World (or Measuring Growth in a Poor World)", *Review of Economics and Statistics*, vol. 87, no.1, pp. 1–19. <https://doi.org/10.1162/0034653053327612>.
12. Lanjouw, P. and Ravallion, M. (1995), "Poverty and Household Size", *The Economic Journal*, vol. 105, no. 433, pp. 1415–1434. <https://doi.org/10.2307/2235108>.
13. Allen, R. C. (2017), "Absolute Poverty: When Necessity Displaces Desire", *American Economic Review*, vol. 107, no. 12, pp. 3690–3721. <https://doi.org/10.1257/aer.20161080>.
14. Deaton, A. (2010), "Price Indexes, Inequality, and the Measurement of World Poverty", *American Economic Review*, vol. 100, no. 1, pp. 5–34. <https://doi.org/10.1257/aer.100.1.5>.
15. Goedhart, T., Halberstadt, V., Kapteyn, A. and Praag, B. (1977), "The Poverty Line: Concept and Measurement", *The Journal of Human Resources*, vol. 12, no. 4, pp. 503–520. <https://doi.org/10.2307/145372>.
16. Praag, B., Frijters, P. and Ferrer-i-Carbonell, A. (2003), "The anatomy of subjective well-being", *Journal of Economic Behavior & Organization*, vol. 51, no. 1, pp. 29–49. [https://doi.org/10.1016/s0167-2681\(02\)00140-3](https://doi.org/10.1016/s0167-2681(02)00140-3).
17. Buhmann, B., Rainwater, L., Schmaus, G. and Smeeding, T. (1988), "Equivalence Scales, Well-Being, Inequality and Poverty: Sensitivity Estimates Across Ten Countries Using the LIS Database", *Review of income and wealth*,

vol.34, no.2, pp. 115-142, available at: <http://www.roiw.org/1988/115.pdf>, (Accessed 15.01.2022)

18. World Bank Institute (2005), “Introduction to poverty analysis”, available at: <https://numerons.files.wordpress.com/2012/04/5poverty-manual-wb.pdf>, (Accessed 15.01.2022)

19. World bank (2014), “Introduction to poverty analysis”, available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/775871468331250546/Introduction-to-poverty-analysis>, (Accessed 15.01.2022)

20. WB, UNDP, and UNICEF (2021), “A Roadmap for Countries Measuring Multidimensional Poverty”. <https://doi.org/10.1596/35808>.

21. United Nations Statistics Division (2005), “Handbook on poverty statistics: concepts, methods and policy use”, available at: <https://unstats.un.org/unsd/methods/poverty/chapters.htm>, (Accessed 15.01.2022)

22. Expert Group on Poverty Statistics, Rio Group (2006), “Compendium of best practices in poverty measurement”, available at: <http://hdl.handle.net/11362/46563>, (Accessed 15.01.2022)

23. United Nations Economic Commission for Europe (2011). “Canberra Group Handbook on Household Income Statistics”, available at: https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/groups/cgh/Canbera_Handbook_2011_WEB.pdf, (Accessed 15.01.2022)

24. United Nations Economic Commission for Europe (2017), “Guide on Poverty Measurement”, available at: https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/statmanuals/files/UNECE_Guide_on_Poverty_Measurement.pdf, (Accessed 15.01.2022)

25. OECD (2013), “The OECD approach to measure and monitor income poverty across countries”, available at: https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.15/2013/WP_17_OECD_D_En.pdf, (Accessed 15.01.2022)

26. Social Protection Committee (2015), Portfolio of EU social indicators for the monitoring of progress towards the EU objectives for social protection and

social inclusion, Publications Office of the European Union, Luxembourg, available at: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en>, (Accessed 15.01.2022)

27. Osipova, I. and Plisko, K. (2013), “Poverty Measurement in Ukraine: Criteria, Challenges and Prospects”, *Conference of European Statisticians*, United Nations Economic Commission for Europe, Geneva, Switzerland, 22.11.2013, available at: https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.15/2013/WP_12_Ukraine_D_En.pdf, (Accessed 15.01.2022)

28. Ravallion, M. (2016), *The Economics of Poverty: History, Measurement, and Policy*, Oxford University Press, New York, USA. <https://doi.org/10.1016/j.sosci.2018.03.005>.

29. Gillie, A. (1996), "The origin of Poverty line", *Economic History Review*, vol. 49, no. 4, pp. 715–730. <https://doi.org/https://doi.org/10.2307/2597970>.

30. Sen, A. (2004), “Amartya Sen: A More Human Theory of Development”, *Asia Society* [Interview], available at: <https://asiasociety.org/amartya-sen-more-human-theory-development>, (Accessed 15.01.2022)

31. World Bank (1990), *World Development Report 1990: Poverty*, Oxford University Press, New York, USA. <https://doi.org/10.1086/452022>.

32. World Bank (2017), *Monitoring Global Poverty: Report of the Commission on Global Poverty*, World Bank Publications, Washington, DC, USA, available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25141>, (Accessed 15.01.2022)

33. Eurostat (2021), *Sustainable development in the European Union Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context*, Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2785/195273>.

34. Sachs, J. D., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. and Woelm, F. (2021), *Sustainable Development Report 2021. The Decade of Action for the Sustainable*

Development Goals, Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom. <https://doi.org/10.1017/9781009106559>.

35. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017), Tsilistaloho rozvytku: Ukraina. Natsional'na dopovid' 2017 [Sustainable Development Goals: Ukraine. National report 2017], Kyiv, Ukraine. <https://doi.org/10.15407/pge2020.04.014>.

36. State Statistics Service of Ukraine (2020), “Sustainable development goals: Ukraine - 2020. Monitoring report”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/ukr/st_rozv/publ/SDGs%20Ukraine%202020%20Monitoring_12.2020ukr.pdf, (Accessed 15.01.2022)

37. United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2010), The poverty of poverty measurement. <https://doi.org/10.18356/a1fda3f6-en>.

38. SSSU and Eurostat (2012), “In-depth review of poverty statistics”, Conference of European Statisticians, United Nations Economic Commission for Europe, Geneva, Switzerland, 05.11.2012, available at: <https://unece.org/DAM/stats/documents/ece/ces/bur/2012/november/4.pdf>, (Accessed 15.01.2022)

39. Mack, J. and Lansley, S. (1985), *Poor Britain*, George Allen & Unwin, London, United Kingdom. <https://doi.org/10.1215/03616878-11-2-345>.

40. Jolliffe, D. and Prydz, E. B. (2016), "Estimating international poverty lines from comparable national thresholds", *The Journal of Economic Inequality*, vol. 14, no. 2, pp. 185–198. <https://doi.org/10.1007/s10888-016-9327-5>.

Стаття надійшла до редакції 30.06.2022 р.